

sä') veps. > **vona kus* > *na kus* > *nakus* (sananmuk. 'kas missä'). Veps. *nakka* '(kas) tuolla' taas voi olla aivan puhdas laina < ven. *vonaka*; tämä originaali on todennäköisempi kuin väitöstilaisuudessa esille tullut mahdollinen *nákose* 'kat-sokaas', vaikka edellisessä tapauksessa olisikin jäänyt jäljelle painoton loppuosa (*vónaka* ~ *vónoka*).

Eteläkarjalan pronominia *seže* 'tuo, se' on pidetty redupliktiivisena (< *se* + *se*) aunuksen *sese*-pronominin tavoin. Larjavaara kuitenkin tähdentää sitä Genetzin havaintoa, että *se-* (tai *he-*) on *seže*-pronominissa vain interjektionaalinen, deiktisyyttä korostava partikkeli. Tällöin se on rakenteeltaan samanlainen kuin vatjan *kase* 'tämä' < *kas* + *se* ja vepsän *nece* < *nä(ge)d* + *se*. Kuten Larjavaara toteaa, erilainen muodoste on nähtävästi aunuksen *sežo* (< *se* + ven. enkliitti *žo*, kirjak. *že*), josta merkitsin v. 1984 Kotkatjärven murteesta mm. seuraavat esimerkit: *üksinä elän, sežo perttiin on hüvä kodin* 'yksinäni elän, se sama pirttinen on hyvä koti' (vrt. ven. *tot že* '(se) sama'); *muga sežo sanotah* 'niin myös sanotaan' (vrt. ven. *tože* 'myös'). Vepsän ja tihvinän *se*-enklitiin esikuvanakin näyttää olevan venäjän *to*. Myös vepsän adverbisysteemistä voidaan löytää ainakin vertauskohtia venäjästä, vrt. *muga* – *tak*, *ninga* – *etak*.

Joihinkin Matti Larjavaaran esittämiin väitteisiin ja toteamuksiin jää kaipaamaan lisäperusteluja. Väitöskirjassa on kiitettävällä tavalla selvitelty eri pronomien ja niiden johdosten alkuperää ja levikkiä. Se on kiinnostava teos myös kielikontaktien tutkimuksen kannalta. Siinä esitetään monia uusia ja rohkeita, mutta ilmeisen oikeita havaintoja. Voi yhtyä siihen tekijän oikeastaan paradoksaaliseen kuvaukseen, että juuri tietynlaisen käänös- ja rakennelainajärjestelmän avulla vepsä on puolustautunut valtakielen vuosituhantisessa paineessa.

Matti Larjavaaran tutkimus antaa luotettavan kuvan itämerensuomalaisten kielten koillisryhmän demonstratiivipro-

nomineista. Siinä selvitetään niiden alkuperä ja osoitetaan ensimmäistä kertaa, miten ne toimivat morfologisena ja semanttisena systeiminä.

SEPPO SUHONEN

Uralilaiset etymologiat tulevat

RÉDEI KÁROLY *Uralisches etymologisches Wörterbuch*. Unter Mitarbeit von Marianne Bakró-Nagy, Sándor Csúcs, István Erdélyi†, László Honti, Éva Korenchy†, Éva K. Sal und Edit Vértes. Lieferungen 1.–3: 1986. Lieferung 4: 1987. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Ajantasaista kokonaisuudesta uralilaisten kielten sanastosta on maailman fenno-ugristien ja uralistien piirissä odotettu jo pitkään. Björn Collinderin sinänsä ansiokas Fenno-Ugric Vocabulary, josta toinen, uudistettu painos otettiin kymmenisen vuotta sitten, ei ole pystynyt vastaamaan – lähinnä suppeutensa ja pelkistettyytensä takia – tutkijoiden tarpeisiin. On toki tiedettykin, mitä odottaa: Budapestissä on jo 20 vuoden ajan ollut valmisteilla uralilaisten kielten vertaileva sanakirja, ja ensimmäiset vihkot siitä ovat nyt tutkijoiden käytettävissä.

Sanakirja alkoi ilmestyä vuonna 1986, ja tähän mennessä on painosta tullut neljä vihkoa. Kaikki neljä kuuluvat teoksen ensimmäiseen nidokseen, joka valmistuttuaan tulee käsittämään uralilaisiksi ja suomalais-ugrilaisiksi katsotut etymologiat. Tässä osassa ollaankin jo melko pitkällä: neljännen vihkon lopussa päästään *ša*-alkuisiin sanoihin saakka, joten seuraava vihko lienee jo ensimmäisen nidoksen viimeinen. Sanakirjan toinen osa tulee sisältämään sellaiset etymologiat, joiden levikki ei ulotu toisaalta ugrilaisen ja toisaalta suomalais-permiläisen kieliryhmän ulkopuolelle. Kolmanteen osaan tulevat ensimmäiseen ja toiseen osaan kuuluvat sanahakemistot.

Kirjallisuutta

Paitsi vanhoja omaperäisiä sanoja on mukaan otettu myöskin uralilaisten kielten vanhat lainasanat. Nämä on jaettu levikkinsä perusteella samoihin kerrostumiin kuin omaperäinenkin sanasto.

Sanakirjan esipuheessa ilmoitettuna tavoitteena on ollut kirjallisuudessa hajallaan olleiden uralilaisten kielten sanavertailujen kokoaminen ja kriittinen tarkastelu. Tämän tarkastelun jälkeen on sanakirjaan otettu mukaan sekä varmoksi että epävarmoiksi katsotut etymologiat. Väärinä pidetyt on luonnollisesti jätetty pois. Silti sanakirjan aineisto on varsin mittava, ja mukana on jonkin verran myös sellaista aineistoa, jolla tällä tietoa tuntuisi olevan vain syrjäinen asema uralilaisessa sanastontutkimuksessa. Kirja sisältää siis suurin piirtein kaikki sellaiset uralilaisten kielten väliset sanavertailut, joita voidaan pitää edes jossain määrin mahdollisina. Kuten tuonempana käy ilmi, on kritiikki ollut toisinaan liiankin varovaista. Uralilaisten kielten äännehistoria alkaa olla jo niin hyvin tutkittu ja sanavarat siinä määrin kartoitetut, että ankarampaakin kättä olisi voinut joitakin yhdistelmiä punnitessa käyttää.

Esipuheessa on selostettu lyhyesti myös työn teoreettisena pohjana olevia äännehistoriallisia, morfologisia ja semanttisia periaatteita. Nämä perustuvat aikaisempaan sekä työryhmän omaan tutkimukseen. Äännehistoriallisena periaatteena esitellään kantakieleen rekonstruoitu foneemijärjestelmä. Uralilaisen ja suomalais-ugrilaisen kantakielen välille ei ole tehty eroa, vaikka joidenkin äänneiden fonemaattistuminen ilmeisesti voidaankin ajoittaa näiden kahden tason välille (esim. Juha Janhusen kantaauralin foneemitaulukon (1981: 249) perusteella voidaan todeta *š*- ja *l'*-foneemien sekä *č*:n ja *č*:n opposition syntyneen vasta kantaauralin jälkeen). Vokaalistolle on esitetty kaksi vaihtoehtoista mallia, ja sanojen rekonstruktiot on tehty molempien mukaan. Todennäköisempänä UEW pitää vokaalisysteemiä, jossa puolisuuppeiden vokaalien sarja sisältää kes-

kivokaalin *ɛ* eikä lainkaan pitkiä vokaaleja. Sille on esitetty vaihtoehtona vokaalisto, jossa puolisuuppeiden vokaalien sarjassa esiintyy kvantiteettikorrelaatio (*o—ō e—ē*). Suppeita pitkiä vokaaleja ei tämäkään systeemi sisällä. Ensi sijalle asetetussa vokaalisysteemissä myös *ü*-foneemia pidetään epätodennäköisenä.

Morfologisena periaatteena on tuttu uralilaisen kantakielen kantasanojen morfeemirakenne ja toteamus, että toisen tavun jälkeiset elementit ovat poikkeuksetta johtimia tai taivutuspäätteitä. Sanojen toisistaan poikkeavia merkityksiä selitetään hypoteettisilla merkityksenkehityksillä sekä muista kielistä (muistakin kuin sukukielistä) saaduilla semanttisilla paralleleilla. Tätä voidaan pitää työn semanttisena periaatteena.

Sanojen kirjoitusasu on pyritty saamaan yksinkertaiseksi mutta samalla luotettavaksi ja fonemaattiseksi. Kirjakielen muotoja käytetään suomesta, virosta ja unkarista, lapin murteissa on tyydytty noudattamaan tärkeimpien sanakirjalähteiden kirjoitusasuja: norjalappi on odotuksenmukaisesti Nielsenin asussa, luulajanlapin sanat on merkitty Grundströmin ja koltan- ja kuolanlapin sanat yksinkertaistamattomina T. I. Itkosen mukaan. Muiden uralilaisten kielten kirjoitusasu on selkeä ja siisti. Vanhoista lähteistä saatuja tietoja lukuun ottamatta sanat on yksinkertaistettu periaatteessa niiden ohjeiden mukaan, joihin on päädytty Castrenianumin toimitteissa julkaistussa FU-transkription yksinkertaistaminen -kokoelmassa. Obinugrilaiset kielet on esitetty tästä ohjeistosta poiketen Steinitzin mukaisessa fonemaattisessa asussa.

Varsinainen etymologinen sanasto esitellään kantakielen rekonstruktioiden mukaan aakkosjärjestyksessä, ja rekonstruoidut muodot ovat hakusanoina. Sanan kantakielen äänneasu on usein muotoiltu kokonaan loppuvokaalia myöten, epäselvissä tapauksissa on toisessa ja joskus ensi tavussakin käytetty yleisempiä tarkemmin määrittämättömän vokaalin merkkejä. Suhteellisen tarkoin

selvitettyjen kantakielen muotojen perusteella on ollut kuitenkin mahdollista aakkostaa sanat myös vokaalistonsa puolesta, mikä on hyvin huomaavaista lukijaa kohtaan. Sanojen löytämistä eri kielten nykymuotojen perusteella tulee myöhemmin helpottamaan kolmannen osan sanahakemisto.

Itse sana-artikkelit ovat periaatteessa viisiosaisia. Ensimmäisen osan ja samalla »otsikon» muodostaa hakusana rekonstruoidussa muodossaan, sen merkitys tai se merkityskenttä, johon se nykykielten tietojen perusteella kuuluu (mikäli varsinaista merkitystä ei pystytä tarkoin määrittämään) sekä se rekonstruktio- taso, jolle sana levikkinsä perusteella voidaan palauttaa (uralilainen, suomalais-ugrilainen, suomalais-volgalainen jne.). Hakusana on painettu lihavalla, jos etymologiaa pidetään ainakin joidenkin kielten osalta varmana, ja kursiivilla, jos koko sanarinnastus on epävarma. Artikkelin toisessa osassa luetellaan sanaperheeseen kuuluvat sukukielen sanat, ts. varsinainen vertailuaineisto. Tämän jälkeen seuraa artikkelin kolmantena osana uralilaiseen sanaperheeseen rinnastettuja sanoja muista kielikunnista. Mahdolliseen alkusukulaisuuteen indoeurooppalaisten ja altailaisten kielten tai jukagiirin sanojen kohdalla ei oteta kantaa, selvemmissä tapauksissa osoitetaan kuitenkin sanan lainautuminen uralilaisiin kieliin tai kantakieleen indoeurooppalaiselta taholta.

Kunkin artikkelin neljäntenä osana esitetään kommentteja niitä vaativiin kohtiin. Tässä luetellaan mm. eri kielten sanoihin liittyneet johdinmorfeemit; esipuheessa luvataan, että tämän kappaleen alussa selitetään sanoihin liittyneet johdinsuffiksit, mikä herättää ehkä liikaa odotuksia. Johtimien luettelon tarpeellisuutta tai relevanssia olisi ehkä kannattanut miettiä perusteellisemmin. Onhan nimittäin niin, että sellainen lukija, joka tekee jotakin tiedolla näistä morfeemeista, osaa ne kyllä rekonstruoidun muodon perusteella itsekin tunnistaa mainituista sanoista, ainakin niin tarkasti

kuin ne tässä on erotettu. Usein nimittäin tuntuu siltä, että sananloppuisia äännteitä on poimittu summittaisesti johdinluetteloon tarkemmin pohtimatta sitä, mikä osa sanaa on varsinaista alkuperäistä vartaloa, mikä johdinainesta ja mikä näiden yhteensulautumisen tulosta. Esimerkkejä voi poimia vaikka 2. vihkon muutamalta sivulta: s. 147 s.v. **kerä*² 'rund, rollend; sich drehen, drehen, winden' on suomesta mainittu sanat *kierä*, *kiero*, *kiereä* ('drehbar, rollend, rund'), *kieri-* ja *kiertä-* ja johdinsuffiksiluettelossa suomen »ä, o, tä usw.». Mitä *ä*-suffiksilla tarkoitetaan, on täysin hämäävä; esim. s. 146 on sm. *kepeä*-sanasta mainittu sama johdin, tässä »ä (< **δä*)», mikä ei sekään vastaa todellisuutta tai ainakaan totuttua käsitystä, jonka mukaan **e**da*-nominien *e* kuuluu johtimeen. Ilmeisesti UEW:n tulkinnan mukaan esim. *kierä*-sanan samoin kuin *kepeä-*, *keveä-*sanojen kannan **kepä* loppuvokaali *ä* olisi muuttunut *e*:ksi. Myös *o*-äänteen selittäminen johdinsuffiksiksi on yksioikoista. Jos johtimia lähdetään luettelemaan, olisi johdonmukaisuuden vuoksi – ja esipuheessa mainitun periaatteen mukaisesti – syytä luetella ne kaikki, siis myöskin *kieriä*-verbin *i*, johon on ilmeisesti viitattu ilmauksella »usw.» samoin kuin viron sanojen *keerd* (gen. *keeru*, *keero*), *keera-*, *keeri-*sanojen loppuäänteisiin. Sivulla 141 on s.v. **kečä* 'eine Fischart' mainittu suomen sanat *keso* ja *kesämä*, johdinluettelossa suomesta vain *o* (tästä puuttuu myös »usw.»). Seuraavassa artikkelissa **kečs* 'Kreis, Ring, Reifen' on ims. kielistä mainittu karj. *kečoj* 'Ring', lyyd. *kečuoij* 'Spindelrad' ja vir. *kets* 'Rad; Tritze; Rolle', *kits* 'stehendes Spinnrad'. Johtimia on mainittu vain ostjakista. Sen perusteella, miten ims. kielten johtimia on käsitelty, tietää suhtautua varauksin myös muista kielistä esitettyihin johtimiin, ja tuntuukin siltä, että kyseisten suffiksien jättäminen käsittelyn ulkopuolelle olisi ollut sanakirjalle eduksi. Myöskään vanhojen johdettujen sanojen kohdalla johdinten mainitseminen erikseen

Kirjallisuutta

kommenttiosassa ei ehkä olisi tarpeellista. Esim. s. 137 on artikkeli **käme(-ne)* 'die flache Hand, die hohle Hand, Handteller', josta löytyvät sm. *kämnen*, lp. (Friis) *kiem*, (T) *kjämman* ja ostj. *kömən*. Kommentti »Finn., lapp. und ostj. *n* sind denom. Nominalsuffixe» tuntuu tarpeettomalta.

Johdinluettelon jälkeen seuraa joukko muita selityksiä. Näissä kommentoidaan ja selitetään epäsäännöllisiä äännevas-
taavuuksia. Myös merkitykseen liittyviä ongelmia pyritään selittämään esipuheessa ilmoitettujen periaatteiden mukaisesti. Uralilaisten kielten keskinäiset sanalainat selvitetään nekin tässä osastossa samoin kuin sanan mahdollinen deskriptiivinen, onomatopoeettinen tai nominiverbin luonne. Terminologisesti ehkä hieman harhauttavaa on se, että sekä deskriptiivisiin, muuten affektisiin että onomatopoeettisiin sanoihin viitataan ilmauksella »onomat». Tällaisiksi on 1. vihkossa mainittu mm. **äne* 'Stimme, Laut' (sm. *ääni*), **äs3* 'heizen; sehr heiss, sehr warm sein', **čäčä* 'Falle, Schlinge (für Vögel, Haasen, Füchse)', **čiklä (čüklä)*, *čikl'ä (čükl'ä)* 'Warze' (sm. *syylä*), **čonča, čočä* 'Floh' (sm. *sonsar*), **čowja, čojwa* 'Magen, Bauch, Wanst', **čukk3* 'Hügel, Spitze' (?sm. *sukki, sukkela*), **čuppa* 'schmal, eng' (sm. *suppea*), **čaw3 (čapa)* 'sauer, sauer werden' (?sm. *hapan*), **čem3* 'sauer, sauer werden, gären' ynnä koko joukko linnunnimiä ja muita sanoja. Sukulaisanoista **appe* 'Schwiegervater' (sm. *appi*) on mainittu hoivasanaksi (Lallwort), **äčä* 'Vater' (lp. *ač'če*) onomatopoeettiseksi (samoin kuin **ap3* 'ältere weigliche Verwandte, Tante, ältere Schwester'), kun taas **čečä* 'Onkel' (sm. *setä*) ei ole saanut mitään kommenttia.

Kunkin sana-artikkelin viidentenä ja viimeisenä osana on kirjallisuusluettelo, lähdeviitteistö, jonka avulla lukija pääsee etymologian alkuperäisten esittäjien jäljille sekä voi etsiä tarkempia perusteluja kuin sanakirja-artikkelissa lyhyesti esitetyt selitykset. Viitteistö on useimmissa tapauksissa melko laaja, onhan

uralilaisten kielten vanhimmasta sanastosta lähes kauttaaltaan kirjoitettu hyvin paljon, ja jo pelkästään kaikkien etymologisten sanakirjojen luettelo Budenzista alkaen komin etymologiseen sanakirjaan (Lytkin 1970), Steinitzin ostjakin sanakirjaan, MSzFE:hin jne. muodostuu jo melko pitkäksi. Etymologiset sanakirjat samoin kuin tärkeimmät etymologiset sanaluettelot ovat mukana joka artikkelissa. Näiden lisäksi on mainittu eri monografioissa ja kausijulkaisuissa esitettyjä sanaa käsitteleviä kirjoituksia. Lähdeviitteistön esittäminen on lukijaa kohtaan erittäin huomaavaista, pääseehän tämä näin lähdeaineiston perusteella tekemään omia päätelmiään kyseisestä etymologiasta. Samalla se esittelee myös etymologian tutkimushistoriaa. Samanlainen lähdeviitteistö on myös unkarilaisten aiemmin julkaisemassa MSzFE:ssä, jossa on kunkin lähdeviitteen perässä myös lyhyt maininta siitä, mitä kieliä kyseissä kohdassa on käsitelty. UEW:stä tällaiset viittaukset kirjoitusten sisältöön on ilmeisesti tilansäästön takia karsittu pois; niitä kuitenkin kaipaisi myös tähän. Lyhyetkin viittaukset käsiteltyihin kieliin auttaisivat monessa tapauksessa jo huomattavasti, varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa etymologiaa jonkin kielen osalta on yksityiskohtaisemmin perusteltu. Jos vain jonkin tai muuttaman kielen kuuluminen esitettyyn sanaperheeseen epäilyttää, on koko lähdekirjallisuuden läpikäyminen turhaa ja työlästä. Kussakin yhteydessä tarpeettomien lähdeviitteiden tunnistaminen vaatii melkoista etymologisen lähdeaparaatin tuntemusta. Itse kirjallisuusviitteiden keräys on ollut tarkkaa ja huolellista työtä, eikä keskeisiä vanhojakaan lähteitä ole juuri päässyt livahtamaan ohi tutkijoiden silmien. Tällaisena voisi kuitenkin mainita Olaus Rudbeckin teoksen »Specimen usus linguae Gothicae» (1717), johon sisältyvässä sanaluettelossa on myös suomen ja unkarin välisiä vertailuja. Niinikään J. A. Lindström (Suomi 1852) on joskus saanut tililleen alun perin Castrénin esittämiä etymologioita;

näin on ainakin *jakaa*-verbin osalta, jonka Castrén on yhdistänyt lapin ja syrjäänin sanoihin syrjäänin kieliopissaan (1844) ja jonka lähdeluettelo UEW:ssä alkaa Lindströmistä. (Nämä ovat maist. Satu Tannerin ystävällisiä huomautuksia.)

Ulkoasultaan kukin artikkeli on siinänsä siisti, selkeä ja havainnollinen. Eri seikkoja kommentoivat selitteet muodostavat jokainen oman kappaleensa, ja pääällimmäinen mielikuva sanakirjan tähän asti ilmestyneiden vihkojen ulkoasusta onkin joukko pieniä itsenäisiä kappaleita. Jos itsenäinen sana-artikkeli dispositioltaan ja kokoonpanoltaan hahmottuukin selkeästi, on eri sana-artikkelien erottaminen toisistaan hankalampaa. Kun vasensuora-järjestelmällä ladotussa tekstissä eri sana-artikkelien väli on vain hiukkasen suurempi kuin yhteen artikkeliin kuuluvien eri kappaleiden välit, eivät artikkelit oikein kunnolla erotu toisistaan. Tämä vaivaa erityisesti epävarmoiksi katsottujen etymologioiden kohdalla, joiden hakusanat on painettu samalla kursivilla kuin sana-artikkeleihin sisältyvä eri kielten vertailuaineistokin. Lihavalla painetut varmojen etymologioiden hakusanat erottuvat kyllä paremmin. Esipuheessa sanotaan, että rekonstruktioista (hakusanoista) on yksinkertaisuuden vuoksi jätetty asteriski pois. Kun etymologioiden varmuusaste on haluttu osoittaa eri kirjasinlajeja käyttämällä, olisi asteriski palvellut paitsi rekonstruktion osoittimena myös hakusanan ja uuden sana-artikkelin ilmaisimena. Myös monissa sanakirjoissa uuden sanan tai sanueen ilmaisimena käytetty pallerio olisi voinut havainnollistaa tekstin jakautumista.

Varsinainen etymologinen sanasto on oikeastaan yllättävän laaja: onhan totuttu ajattelemaan, että uralilaiseen ja suomalais-ugrilaiseen kantakieleen palautettavissa oleva sanasto on hyvin vähäinen. Onkin luultavaa, ettei UEW:ta voi epäillä joidenkin varmojen tai varmahkojen etymologioiden unohtumisesta aineiston ulkopuolelle, niin tiheä tuntuu

olleen kerääjien seula. UEW:n sana-aineisto on erittäin tervetullut apuväline monenlaiseen uralilaisten kielten tutkimukseen, erityisesti tietenkin toisistaan olennaisesti riippuviin äännehistorian ja sanaston historian kysymyksiin. Sitä voidaan pitää melko täydellisenä inventaarina niistä uralilaisten kielten sanoista, jotka viimeaikaisten äänne- ja sanahistoriallisten tutkimustulosten ja teorioiden valossa on mahdollista palauttaa yhteisiin kantamuotoihin. Lisäksi on syytä huomauttaa, että prof. Rédein työryhmä on tehnyt myös varsin paljon omaa ja uutta luovaa etymologista tutkimusta sen lisäksi, että olisi tyytynyt vain punnitsemaan ja arvioimaan vanhaa, kokoamaan sitä ja kirjoittamaan sen tuloksia uudelleen.

Kuten jo alussa mainitsin, olisi kritiikki joidenkin etymologioiden osalta voinut olla ankarampaakin. Esitän nyt joitakin yksityiskohtiin liittyviä huomautuksia, jotka ehkä valaisevat tätä seikkaa. Lähinnä tulee kysymykseen kaksi UEW:n toimituksen yleispiirrettä: näistä toinen on paikoin yliolkaiselta tuntuva suhtautuminen äännehistoriallisiin tosioihin, joista tutkijoiden keskuudessa ollaan jo melkoisen yksimielisiä, ja toinen on tähän liittyvä erityisesti deskriptiivisyyppisten sanojen yhdistämisen deskriptiiviseksi sanaperheiksi, joissa äännesuhteet eivät vastaa normaaleiksi katsottuja. Epäsäännöllisiä äännesuhteita kyllä usein kommentoidaan ja selitetään, ja myös yhden (tai useamman) kielen sanan varustaminen kysymysmerkillä osoittaa tietenkin varovaista suhtautumista tällaiseen epäsäännölliseen rinnastukseen. Joissakin tapauksissa rinnastus on kuitenkin tehty enempiä kommentoimatta, ja on myös tapauksia, joissa kysymysmerkillä varustettua rinnastusta olisi syytä pitää kokonaan hylättävänä. Tällainen on esim. s. 95 epävarmaan sanaperheeseen **jāse* (*jāsne*) (johon mm. sm. *jāsen* kuuluu) kysymysmerkin kera yhdistetty unkarin *íz* 'jäsen; kerta jne.' Tälle vaihtoehtoinen etymologia, ugrilainen **jšt3* 'Glied; Gelenk' on tulossa toiseen

nidokseen, ja sitä onkin syytä pitää unkarin sanan alkuperänä. Onhan unkarin sanansisäisen *z*:n takana jokseenkin yksiselitteisesti vanhemmissa kielen vaiheissa *-t-*, eikä vanhan *s*:n edustumista nykyunkarin *z*:nä voida pitää edes mahdollisena (tätähän edustaa obinugrilaisissa kielissä *t* ja unkarissa poikkeuksetta \emptyset). S. 291 on niin ikään epävarmaksi katsotussa uralilaisessa etymologiassa unkarin *z* (sanassa *mozog* 'liikkua') johdettu konsonanttiyhtymästä *-ńć-* (*-ć-*), kun sitä on verrattu samojedilaiseen sanaan jur. *manćarā* 'schwanken, sich bewegen, arbeiten' jne. Nasaalin ja affrikaatan yhtymä on unkarissa kehittynyt säännöllisesti soinnilliseksi affrikaataksi (josta nykyunkarin *gy*), eikä yksinäisaffrikaataakaan voi käsittääkseni edustua *z*:nä, jonka takana on oletettava oleen *t* (kuten yllä). Unkarin *gy* on useammassakin etymologiassa johdettu yksinkertaisesta soinnittomasta affrikaatasta, esim. *ć*:stä sm. *kasa*-sanasta vastineeksi ehdotetussa sanassa *hegy* 'Spitze, Berg' (tällekin on vaihtoehtoinen samojedilainen vastine **kad'a* 'Berg' -artikkelissa s. 115), ja *ć*:stä s. 412 (**pǝćǝ* 'Reihe, Schicht; drehen, winden, schichtweise aufeinander legen' > unk. *fágy* 'drehen, winden jne.'). Näistä jälkimmäisessä ei ole kysymysmerkkiäkään osoittamassa rinnastuksen epävarmuutta. Yksinkertaiset soinnittomat affrikaatat ovat useimmissa tapauksissa kehittyneet unkarissa yksinkertaisiksi sibilanteiksi, tai sitten ne ovat säilyneet suunnilleen sellaisenaan (nykyunkarin *cs*). Affrikaattojen soinnillistumista unkarissa on luonnollista pitää samanlaisena ilmiönä kuin klusilienkin soinnillistumista, ja tätähän on ollut vahvasti sidoksissa niitä edeltäneisiin nasaaleihin (ns. denasalisaatio, jollainen on tapahtunut myös permiläisissä kielissä sekä osittain lapissa).

Myös lapin vokaalien historia on jo erittäin hyvin tutkittu, ja siksi tuntuukin oudolta nähdä esim. sellaisia rinnastuksia kuin (s. 237) lpN *lap'pâd* 'sivuitse' ~ sm. *lappea* jne. (nämä on johdettu rekonstruoidusta muodosta **lappǝ* 'flach,

platt; Fläche') ja (s. 257) lp (Friis) *lappad* < *lǝppǝ* 'umgefallener Baum, Treibholz jne.' (lapin *a* ei vanhaa perua olevassa sanastossa voi olla velaarivokaalin jatkaja, varsinkaan toisen tavun alkuperäisen *e*:n edellä).

Jokseenkin yksimielisiä ollaan käsittääkseni myös sellaisesta äännehistoriallisesta seikasta kuin sgr. **l*:n edustuksesta ostjakissa. Tätähän oli ilmeisesti jo kantaostjakkiiin tullessa muuttunut soinnittomaksi äänneeksi **A*, ja sen jatkajia ovat eri murteissa *l*, *t*, *ʈ*, *j* ja *ʌ*. UEW:ssa on pidetty mahdollisena myös sellaisia etymologioita, joissa muiden kielten *l*:ää vastaa lähinnä kantaostjakin kakumi-naalinen **l*, joka esiintyy etupäässä vain suhteellisen myöhäsyntyisissä deskriptiivisanoissa. UEW:n äännehistoriallisiin periaatteisiin kuuluu ilmeisesti oletus, että vanha sgr. **l* on kantaostjakkiiin tullessa jakautunut kahtia niin, että sen jatkajia voivat olla sekä kantaostjakin **A* että **l*. Itse pitäisin tällaista oletusta varsin epäilyttävänä, varsinkin kun tuntuu siltä, että sen avulla selitetyt etymologiat ovat muistakin syistä hyvin epävarmoja. Mainittua äännesuhdetta edustavat UEW:ssa ainakin (tässä sananalkuisia tapauksia) ostj. (Kaz) *lǝń* 'veltto' jne. (yhdistetty sm. sanaan *leina*, jonka R. E. Nirvi jo v. 1964 on selittänyt balttilaiseksi lainaksi), (Kaz) *lǝwi* 'muta, upottava maa' 'yhdistetty mm. sm. sanaan *liiva* 'muta', joka on joko germaanista tai balttilaista alkuperää (ks. esim. SKES)), (DN) *lintǝ* 'pulumunen' jne., jota aikanaan Otto Donner ja sittemmin Y. H. Toivonen (esim. SKES:ssa) on verrannut sm. *lintu*-sanaan, sekä (DN) *lǝpǝntǝj* 'perhonen', jonka vastineiksi tarjotaan mm. sm. *liippo* ja unk. *lepke* id.

Viimeksi mainittu etymologia (s. 259) käy esimerkiksi myös sellaisesta, jossa deskriptiivisiä, semanttisesti toisiinsa helposti liitettäviä sanoja on yhdistetty toisiinsa äänneellisistä vaikeuksista huolimatta. Deskriptiivisanat ovat tietysti monessa suhteessa ongelmallisia, enkä halua mennä väittämään, että niitä lähestyminen etupäässä semanttisen yh-

teyden kautta olisi ehdottomasti väärä. Juuri esim. sellaisen käsitteen kohdalla kuin 'perhonen' ei voi kuitenkaan välttyä ajatukselta, että eläimen lepattava ja kevyt lentotapa antaa helposti eri kielten puhujille äänteellisen motivaation kuvata otusta samoilla äännekombinaatioilla kuin itse kevyttä ja lepattavaa liikettäkin. Tälle deskriptiivislähtöiselle sanalle voidaan hyvinkin löytää muista kielistä äänteellisesti säännönmukaisempia vastineita, vaikkeivät ne tarkoittaisikaan nimenomaan esim. perhosta. Näin esim. karjalan *liippo*-sanaa (karjalan kielen sanakirjassa *liipoi*, *liipukka*), joka tässä esitetään SKES:n, alkuaan Lönnrotin mukaan suomen sanana, tuskin voidaan erottaa sm. verbistä *liipottaa* 'heilua edestakaisin, liikkua kevyesti' (tästä mm. *liipotin* 'kellon käynnin säädin; rugin rataan ja polkimen yhdistävä liikkuva puukapula') ja lyydin sanasta *lip* 'tuuliviiri, väkkärä'. Viron *liblikas* variantteineen taas tuntuisi liittyvän lähinnä *lip-lattaa*-verbiin tai sm. *liulo*, vatj. *libao*, vir. *lible* 'ohut viipale; (kauran) helve' -sanoihin. Tässä niin ikään esitettyjen, äänne- ja muotorakenteeltaan melko yksinkertaisten ja keskenään yhteen sopivien tšer., vog. ja unk. sanojen yhdistämiselle niiden deskriptiivisestä luonteesta huolimatta ei ole mitään estettä. Onhan syytä pitää mielessä myös se, että deskriptiivisiä sanoja on varmasti muodostettu jo kantakielessä, ja osa niistä on saatanut jäädä eloon pitkäksikin aikaa.

Edellisen sanan kohdalla tuliesiin jo sekin, miten uskollisesti UEW:n sisältämä suomen kielen aineisto nojaa SKES:aan, ja tämä puolestaan varsinkin Toivosen osuudella Lönnrotin sanakirjan aineistoon. Lönnrotia on käytetty sellaistenkin sanojen lähteenä, joita ei SKES:ssa esiinny. Tällainen on sm. *jaarun* 'visapuu', jolle on merkityksen 'visa' kautta löydetty vastine samojedista (s. 90). Tällaista *jaarun* (: *jaarumen*) -sanaa eivät suomen murteiden sanakokoelmat kuitenkaan tunne. Sitä lähellä oleva johdos *jaarikka* on tunnettu hämäläis-, kaakkois- ja savolaismurteissa. Jälkimmäisellä alueella

sitä käytetään yksinomaan deskriptiivisenä ilmauksena jostakin lyhyestä, tukevasta ja hidasliikkeisestä, lähinnä ihmisestä, Etelä-Savossa myös puusta (KanN 'lyhyt ja tyveliäs puu', Juva: tilap. ison puun liikanimi). Hämäläis- ja kaakkoismurteista, joista on muutamia tietoja puuta merkitsevistä *jaarikasta*, ei myöskään löydy Lönnrotin mainitsemaa 'visa'-merkitystä, vaan lähinnä sellaisia kuvauksia, jotka tulevat hyvin lähelle äänteellisestikin läheistä 'juurakkoa': 'epäsäännöllinen puukappale' (Orivesi), 'puun kanto, laho puupökölö' (Hausjärvi), 'oksikas ja haarainen puu' (Lemi), 'tukeva, matalarunkoinen puu' (Sortavala).

Lopuksi haluaisin esittää vielä joitakin yksityisiä etymologioita koskevia huomautuksia ja kommentteja. Sanasta **kušs* (*koje-čs*) '20' (s. 224) huomauteetaan edelleen, kuten on tehty aiemminkin, ettei sanalla olisi ollut kantakielessä täsmällistä numeraalifunktiota, vaan että sen eri kielissä esiintyvä merkitys '20' olisi kehittynyt vasta »myöhemmällä suomalais-ugrilaisella ajalla». Tässä yhteydessä vedotaan siihen tunnettuun seikkaan, että kaikille suomalais-ugrilaisille kielille yhteisiä numeraaleja ovat vain lukusanat 1–6. Kaisa Häkkinen (1983: 178–203) on esittänyt erittäin ansiokasta kritiikkiä tätä argumenttia vastaan (johon on liitetty myös se käsitys, että *sata*-sanakin olisi kantakielessä tarkoittanut vain epämääräistä suurta joukkoa). Kun näiden yhteisten isompien lukusanojen ('20' ja '100') merkitykset eri sukukielissä ovat niin täsmällisesti samoja, on syytä olettaa, että niitä on käytetty tarkassa merkityksessään jo kantakielessä, ja muiden lukusanojen epäyhtenäisyyden eri kielten välillä voidaan katsoa johtuvan niiden pienestä frekvenssistä puheessa (mts. 198). Myös numeraaleihin '5' ja '6', joista jälkimmäistä on käsitelty UEW:n 3. vihkossa (s. 225), liittyy äänteellistä vaihtelua eri kielten välillä. Näissä numeraaleissahan itämerensuomalaiset kielet viittaavat ensitavun pitkään vokaaliin ja sanansisäiseen

yksinäisklusiiliin, kun taas muiden kielten edustus näyttäisi viittaavan *tt*-gemi-naattaan. UEW:ssa on suomen konsonantismien erikoista edustusta selitetty paradigmoja sotkeneella astevaihtelulla, *tt ~ t ja t ~ δ* -sarjojen sekoittumisella. Luonnollinen selitys sanansisäisen konsonantiston erilaisuudelle olisi nähdäkseni vierekkäisten lukusanojen useasti todettu vaikutus toisiinsa. Näin voitaisiin olettaa alkuperäisiä '5' ja '6' -numeraalien äänneasuja **vitte* **kūte* tai **vīte* **kutte*, joista itämerensuomalaisissa kielissä olisi yleistetty molempiin lukusanoihin yksinäisklusiili ja muualla molempiin geminaatta.

S. 234 on yhdistetty kysymysmerkillä itämerensuomalais-lappalainen sana *lahti* obinugrialaisten kielten samaa tarkoittaviin sanoihin. Yhdistämisen tekee UEW:n mukaan epävarmaksi äänteellinen epä-säännöllisyys. Painavampi argumentti tämän etymologian kyseenalaistamiseksi on epäilemättä kuitenkin se, että Lauri Posti on selittänyt suomen ja lapin sanat balttilaiseksi lainaksi (jo v. 1977), hän on verrannut sitä liettuan sanaan *lañktis* 'kaari', *leñkti* 'taipua', ja selitys on ainakin Suomessa saanut käsittääkseni suopean vastaanoton.

S. 236 ja 238 on mielestäni aivan turhaan erotettu toisistaan sanat **lapa* 'Fläche, Blatt (an einem Gegenstand)' ja **lap3* 'Ruder'. Edelliseen on sijoitettu sm. *lapa* ja viron *laba* 'lapa' lappalaisine vastineineen, joista vain inarinlapin *lyepi*-sana äänteellisesti käy etymologiseksi vastineeksi ja muut on katsottava lainoiksi itämerensuomesta, sekä vogulin *kāt-lop* 'kämmentenleveys' ja 'airoa' tarkoittavia sanoja samojedikielistä. Nämä samojedikielten sanat on vaihtoehtoisesti yhdistetty juuri **lap3* 'Ruder'-artikkelissa sm. *lapio*-sanaan. Jälkimmäinen on aiheuttanut etymologeille päänvaivaa, kun sitä on yritetty sovittaa äänteellisesti yhteen venäjän *лонama*-sanan kanssa, mutta käsittääkseni se voidaan hyvin katsoa *lapa*-sanan johdokseksi, vaikka derivatio-naalisia paralleleja ei löydykään. Itämerensuomen *lapa* (sekä sen johdos *lapio*),

inarinlapin *lyepi*, vogulin (*kāt*)*lop* sekä UEW:n molemmissa artikkeleissa mainittu samojedin sanat muodostavat siten keskenään äänteellisesti ja semanttisesti moitteettoman uralilaisen etymologian.

**lapp3* 'flach, platt; Fläche' -etymologiasta, johon en ole aivan tyytyväinen, olen esittänyt huomautuksia jo aiemmin (Virittäjässä 1986). S. 263 on esitetty sanue, johon kovasti houkuttaisi yhdistää sm. sana *lapsi*. Tämä on 'kehtoa' tarkoittava **lap3*, (*lap3*). Suomen *lapsi* olisi äänteellisesti tällaisen sanan täsmällinen jatkaja, ja esteenä sen liittämiseksi tässä mainittuihin sanoihin on varmaankin ollut vain sen yksiselitteinen merkitys verrattuna kyseisen sanaperheen niinkään yksiselitteiseen merkitykseen 'kehto'. Tähän liittyvästä tavgisamojedin sanasta *lapsa* 'kehto' on olemassa johdos *lapsaka* 'lapsi', jota onkin yhdistetty suomen *lapsi*-sanaan, mutta yhdistelmää on pidetty epäilyttävänä juuri siksi, että on todettu tavgisamojedin sanan olevan johdos 'kehto'-sanasta. Mitään mainittavaa estettä ei nähdäkseni kuitenkaan ole suomen *lapsi*-sanan yhdistämiseksi koko tässä mainittuun sanaperheeseen, johon samojedin sanojen lisäksi kuuluvat myös kehtoa tai lapsen kantokoria tarkoittavat sanat mordvasta ja tšeremissistä. Ovathan lapsi ja kehto toki toisilleen niin läheisiä käsitteitä, etteivät semanttiset ongelmat tunnu merkittäviltä, kun sanat sopivat äänteellisesti moitteettomasti yhteen.

Unkarin superlatiivin prefiksille *leg-* lienee uskottavampi historia se, jota UEW pitää epätodennäköisenä. Tässä prefiksi on nimittäin yhdistetty tšeremissin sanaan *lən* 'sehr, viel jne.' ja oletetaan siten unkarin prefiksinkin olleen alkuaan 'sehr'-merkityksinen itsenäinen sana. Sen lohkeamista tapaa merkitsevän adverbijohtimen sisältävistä sanoista (kuten *teljes-leg* 'täysin, aivan') pidetään vokaaliharmonian puuttumisen vuoksi epävarmana; adverbijohtimella on luonnollisesti myös takavokaalinen variantti *-lag* (esim. *tagadó-lag* 'kieltävästi'), kun taas superlatiivin prefiksi

on myös takavokaalisiin sanoihin liittyessä etuvokaalinen, siis vokaaliharmoniaan mukautumaton kuten prefiksit yleensäkin. Vokaaliharmonian puutetta ei mielestäni ole kuitenkaan syytä ihmetellä, jos sanat, joista superlatiivin prefiksi on lohjennut, ovat olleet juuri esim. *teljesleg* (yllä) ja *egészleg* 'täysin', siis etuvokaalisia. Myös prefiksin myöhäinen ilmestyminen unkarin historiallisiin lähteisiin (vasta 1500-luvulla) viittaa enemmän sen myöhäsyntyisyyteen kuin suomalais-ugrilaiseen alkuperään (teorian prefiksin lohkosyntyisyydestä on alun perin esittänyt Dávid Fokos-Fuchs, FUF 30: 215).

Varsin mielenkiintoisen ja uuden idean UEW tarjoaa joidenkin unkarin kielen sekundaarien sijapäätteiden syntyyn. Sekundaareja sijapäätteitä on unkarissa syntynyt postpositioista, joista osan Matti Liimola (1963) on palauttanut yhteisugrilaiselle ajalle. UEW on nyt yhdistänyt näitä ugrilaisia postpositioita suomalais-permiläisissä kielissä esiintyviin pronominivartaloihin. Ims.-lappalaiseen *naa*-pronominivartaloon on yhdistetty (s. 297) vogulin postpositio *nūpəl* 'kohti' ja unkarin sijapäätte *nál* ~ *nél*, ja suomen *ne-*, *nämä*-pronomineihin ja niiden vastineisiin (s. 300–301) ugrilainen **nä*-vartalosta johdettu postpositio- ja sijapäätesarja, jota unkarissa edustavat ns. perhepaikallissijat *nott* ~ *nött*, *nól* ~ *nól*, *nyi*, sekä lisäksi dativi-genetiivin päätte *nak* ~ *nek*, jonka historia on näihin asti ollut jotakuinkin hämärä. Ugrilaisten sijapäätteiden lisäksi tähän on yhdistetty postpositioita myös samojedikielistä. Näin on saatu muuten laajalevikkiselle pronominivartalolle (**nä*) vastineet myös ugrilaiselta taholta ja samojedista sekä, ennen kaikkea, löydetty historia myös ugrilaisten sijapäätteiden alkuperäiselle vartaloainekselle, jolle ei ole voitu esittää vastineita muista kielistä. UEW esittää ugrilaisten sijapäätteiden kuulumisen tähän yhteyteen epävarmana, ja yhdistämiseen liittyykin kieltämättä ongelmia, ennen kaikkea funktionaalisia. Paikallissijoiksi kehittyneiden postpositioiden

kantasanathan edustavat useimmiten erilaisia paikallisia suhdekäsitteitä, ja sellaiseksi ko. ugrilainen postposition kantakin on rekonstruoitu, ainakin Liimola oletti **nä*-kannan merkinneen jonkinasteista läheisyyttä. Jos oletetaan postposition kannan olleen alkuaan (demonstratiivi)pronominivartalo, olisi tämä, saatuaan peräänsä yksinkertaiset paikallissijapäätteet, ollut merkitykseltään jotakin sen kaltaista kuin 'täällä', 'täältä', 'tänne'. Tällaisen muuttuminen paikallisuutta ilmaisevaksi postpositioksi tuntuu ensi katsomalta hiukan arveluttavalta. UEW:n teoriaa tukee kuitenkin se, että erillisiä tapauksia voidaan löytää useampia, joten nämä jo toimivat tavallaan toistensa funktionaalisina paralleeleina. Idea on joka tapauksessa tuore ja ajatteleminen arvoinen.

Uralilaisten kielten etymologinen sanakirja on merkittävä virstanpylväs uralilaisessa ja suomalais-ugrilaisessa sanastontutkimuksessa. Se on ensimmäinen tarkkaan ja perusteelliseen äännehistorialliseen, morfologiseen ja semanttiseen teoriaan perustuva kattava kokoelma uralilaisten kielten yhteisestä sanastosta. Ne kriittiset huomiot, joita olen yllä esittänyt, koskevat suurimmalta osin sellaisia kohtia, jotka kirja itsekin on esittänyt epävarmoina tai arveluttavina. UEW suhtautuu ottamaansa tehtävään varsin realistisesti: runsaat kysymysmerkit ja monet kokonaan epävarmat etymologiat osoittavat, että tulevallakin tutkimuksella riittää vielä työsarkaa sanaston historian alalla. Aineiston runsas esittely on joka tapauksessa hyvä ratkaisu siihen verrattuna, kuin jos mukaan olisi otettu vain se osa sanastoa, mikä tällä hetkellä unkarilaisten tutkijoiden piirissä on katsottu ehdottoman varmaksi. Teoriat tarkentuvat ja täsmentyvät jatkuvasti, ja se, mikä nyt näyttää kummalliselta, voi kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua todistaa jonkin uuden teoreettisen oivalluksen uralilaisten kielten historiasta. Esimerkiksi juuri uusien ideoiden etsimisen kannalta on erinomaista, että meillä on pian käytettävissämme näin

Kirjallisuutta

täydellinen inventaari sanastosta, jota kussakin uralilaisessa kielessä voidaan pitää vanhana, kun meidän tähän asti on ollut tyytyminen pääasiassa eri yksittäiskielten, etupäässä suomen ja unkarin, etymologisiin sanakirjoihin. Unkarilaisen tutkijaryhmän 20 vuoden ankara uurastus on tuottamassa kypsän ja maukkaan hedelmän. Kun kirjan valmiiksi saattaminen ymmärtääkseni riippuu enää kirjapainosta, voimme toivopian näkevämmä teoksen kokonaisuudessaan, niin että voimme ottaa siitä kaiken hyödyn ja ilon irti.

ULLA-MAIJA KULONEN

LÄHTEITÄ

- HÄKKINEN, KAISA 1983: Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta. Suomalais-ugrilaisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Turku.
- JANHUNEN, JUHA 1981: Uralilaisen kantakielen sanastosta. SUSA 77 s. 219–274. Hki.
- LIIMOLA, MATTI 1963: Zur historischen Formenlehre des Wogulischen I. Flexion der Nomina. SUST 127. Hki.
- MSzFE = A magyar szókészlet finnugor elemei I–III.
- SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja. Hki 1955–1981.

Jättiläissanakirja valmis

Iso ruotsalais-suomalainen sanakirja — *Stora svensk-finska ordboken*. Osat 2 K–R ja 3 S–Ö. Päätoimittaja GÖRAN KARLSSON, toimitussihteeri BRITA LÖFLUND, toimittajat ULLA EKBLÖM, MAR-

GARETA KURTÉN, LEA WESTERLUND. Ruotsin kielen asiantuntija BERTIL MOLDE, suomen kielen tarkastaja MARJATTA TAMMISALO. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 358, Jyväskylä 1984 ja 1987. 986 ja 1072 s.

Esiteltävän sanakirjan ensimmäinen osa ilmestyi painosta 1982. Kun mahtava leksikko vajaan viiden vuoden kuluttua on saatu kokonaan valmiiksi, on aihetta pitää hankkeen toteutusta varsin ripeänä saavutuksena. Sanakirjan I osaa esittelin tässä aikakauslehdessä (1983 s. 116–122) melko perusteellisesti, joten tällä kertaa sopinee olla lyhytsanaisempi.

Uuden leksikon myönteinen yleisvaihtelu on jatko-osia tarkastellessa yhä vahvistunut. Omakohtaiset kokemukseni teoksen käyttäjänä — tosin melko vaatimattomat — ovat nekin tukeneet käsitystä, että sanakirja on erinomaisen käyttökelpoinen. Laajojen tarvitsijapiirien käsissä on vihdoin kyllin mittava ja perusteellinen ruotsalais-suomalainen sanakirja, josta neuvoa etsivä saa luotettavaa apua runsain mitoin.

Sanakirjan käyttäjälle on usein erityisen tärkeää, että leksikko on ajan tasalla. Tältä kannalta olen vasiten tarkannut *k*-alkuisten sanojen alkupäätä katsoen, missä määrin mukana on sanoja, jotka ovat hakusanoina ruotsin uudissanakirjassa (Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal; esitelty Virittäjässä 1987 s. 558). Vertailu osoittaa, että yleiskielen kannalta tärkeät sanat ovat miltei järkiään ehtineet mukaan. Uudissanakirjaan on tosin päästetty harvan seulan läpi runsaanseläisesti tilapäisen tuntuaisia tai kovin arkisia ilmauksia, joita esiteltävässä leksikossa ei ole hakusanoina, mutta tuskin niistä monet olisivat mainintaa ansainneetkaan pitkäikäisemmäksi tarkoitettusssa yleissanakirjassa.

Arvatenkin toimitus on tietoisesti karsinut esim. sanat *kanalklyvning*, *kanonbåtsdiplomati*, *kanotsafari* ja *-slalom*, *karriärkvinna* ja *-samhälle*, *katastroffilm*, *klottertavla* ja *klättersamhälle*, joiden käyttöarvo jäänee hetkelliseksi. Köykäisiksi lienee havaittu mm. arkiset sanat